

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Кафедра економічної та соціальної географії і туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи
Майя НІКОЛАСВА

09 _____ 2023_ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК. 30 Геодемографія з основами географії населення

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)

Галузь знань: 10 Природничі науки

Спеціальність: 106 Географія

(код і назва спеціальності (теї))

Освітньо-професійна/наукова програма: Географічні основи

природокористування та регіонального і муніципального розвитку

(назва ОПП/ОНП)

Робоча програма навчальної дисципліни «**Геодемографія з основами географії населення**» - Одеса: ОНУ, 2023 р. 15 с.

Розробники: **ЯВОРСЬКА Вікторія Володимирівна** професор, д.геогр. наук, професор кафедри економічної та соціальної географії і туризму

КУДЕЛІНА Світлана Борисівна старший викладач – доцент, к.геогр. наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії і туризму

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри економічної та соціальної географії і туризму

Протокол № 1 від « 30 » серпня 2023 року
Завідувач кафедри (**Олександр ТОПЧІВ**)
(підпис) (Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Погоджено із гарантом ОПП/ОНП «Географічні основи природокористування та регіонального муніципального розвитку»

 (**Антоніною ШАШЕРО**)
(підпис) (Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) геолого-географічного факультету

Протокол від № 1 від « 30 » серпня 2023 року
Голова НМК (**Віталій СИЧ**)
(підпис) (Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри **економічної та соціальної географії і туризму**

Протокол від № _____ від « _____ » _____ 20 року
Завідувач кафедри _____ (_____) _____
(підпис) (Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри **економічної та соціальної географії і туризму**

Протокол від № _____ від « _____ » _____ 20 року
Завідувач кафедри _____ (_____) _____
(підпис) (Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри **економічної та соціальної географії і туризму**

Протокол від № _____ від « _____ » _____ 20 року
Завідувач кафедри _____ (_____) _____
(підпис) (Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни

"Геодемографія з основами географії населення"

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 3,0 годин – 90 змістових модулів – 2	Галузь знань <u>10 Природничі науки</u> (шифр і назва) Спеціальність <u>106 Географія</u> (код і назва) Спеціалізації: (назва) <u>Перший</u> <u>(бакалаврський)</u>	<u>Нормативна</u> (за вибором)	
		<i>Рік підготовки</i>	
		3-й	3-й
		<i>Семестр</i>	
		6-й	5-й
		<i>Лекції</i>	
		24 год.	12 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		22 год.	6 год.
		<i>Лабораторні</i>	
		год.	год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		44 год.	72 год.
		Форма підсумкового контролю: іспит	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Геодемографія з основами географії населення» є поглиблення і розширення теоретичних знань, вмінь та практичних навичок здобувачів освіти у питаннях дослідження просторово-часових особливостей геодемографічних процесів в світі та Україні у взаємозв'язку з соціальними явищами та рівнем економічного розвитку.

Завдання дисципліни:

- ознайомити студентів із питаннями, що стосуються об'єкта, предмета, законів і закономірностей, особливостей історичного розвитку та головних наукових положень геодемографії та географії населення;

- розглянути концепції геодемографічних процесів;
- вивчити методики комплексного соціально-географічного аналізу територіальних демовідтворювальних систем різного рівня (зокрема, регіонального, національного);
- висвітлити риси та фактори геодемографічних процесів у світі та Україні;
- вивчити просторово-часові особливості демографічних процесів у світі;
- визначити ключові демографічні проблеми України, їх регіональні особливості.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей:**

а) загальних (ЗК): **ЗК2.** Знання та розуміння предметної області та розуміння предметної діяльності. **ЗК5.** Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. **ЗК6.** Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні. **ЗК7.** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. **ЗК9.** Здатність працювати автономно.

б) спеціальні (фахові, предметні): **СК3.** Здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних програмних засобів у польових і лабораторних умовах. **СК4.** Здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні сфер ландшафтної оболонки. **СК7.** Знання і використання специфічних для географічних наук теорій, парадигм, концепцій та принципів відповідно до спеціалізації. **СК8.** Самостійно досліджувати природні матеріали та статистичні дані (у відповідності до спеціалізації) в польових і лабораторних умовах, описувати, аналізувати, документувати і презентувати результати. **СК13.** Здатність застосовувати сучасні геоінформаційні технології, бази даних ГІС, ГІС картографування та моделювання для дослідження, моделювання соціально-економічних і природних процесів та явищ в регіональному і муніципальному управлінні.

Програмні результати навчання (ПРН):

Р02. Знати і розуміти основні види географічної діяльності, їх поділ. **Р04.** Аналізувати географічний потенціал території. **Р05.** Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук. **Р09.** Аналізувати склад і будову природних і соціосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах. **Р11.** Дотримуватися морально-етичних аспектів досліджень, чесності, професійного кодексу поведінки **Р13.** Використовувати результати просторових досліджень природних та суспільних процесів на рівні територіальних громад, міст, регіонів для розробки стратегій та цільових програм в регіональному та муніципальному управлінні. **Р15.** Вміти використовувати сучасні геоінформаційні технології ГІС картографування та моделювання, формувати БД для дослідження моделювання, соціально-економічних і природних процесів та явищ в регіональному і муніципальному управлінні

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

знати:

- сутність та місце геодемографії та географії населення в системі географічних наук, їх зв'язок з суспільною географією та іншими науками;
- значення термінів, що використовуються у геодемографії, географії населення та суміжних науках;
- особливості розвитку демографічних процесів на різних етапах історичного розвитку;

- роль природно-географічних чинників в формуванні населення та геодемографічних процесах;
- поняття про структуру та рух населення;
- особливості розміщення населення світу та окремих регіонів і країн.

вміти:

- розрізняти предмет вивчення геодемографії та географії населення;
- виявляти закономірності розвитку досліджень геодемографії та географії населення;
- аналізувати характер впливу технологічних укладів та способів ведення господарства на розвиток населення на різних етапах розвитку суспільства;
- визначати вплив природно-географічних факторів на геодемографічні процеси;
- виявляти вплив природних умов на особливості розселення населення та формування й розвиток систем розселення;
- володіти методами геодемографічних досліджень, застосовувати математико- статистичні методи для відбору, обробки та аналізу геодемографічної інформації;
- аналізувати геодемографічні процеси у світі та в окремих регіонах і країнах.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи геодемографії та географії населення.

Тема 1. Поняття, суть, предмет, задачі та джерела інформації.

Предмет, задачі та структура геодемографії та географії населення. Роль геодемографії та географії населення у вирішенні теоретичних і прикладних проблем суспільства. Місце геодемографії та географії населення в оточуючому світі, в системі наук: географічних, економічних, соціологічних. Завдання геодемографії та географії населення, проблеми і перспективи розвитку.

Населення – головна категорія населення географії населення. Зміни та форми руху населення: природний, просторовий (міграції), соціальний.

Проблеми становлення державної і регіональної демографічної політики в Україні. Формування геодемографії як нової міждисциплінарної предметної області. Нові підходи до управління демографічним розвитком України.

Основні положення концепції геодемографічних процесів. Методологічні засади геодемографічних процесів. Територіальні демовідтворювальні системи. Загальна методологічна схема геодемографічних досліджень. Територіальна організація населення – складова регіональних геодемографічних процесів.

Методи дослідження географії населення. Перепис населення. Поточний облік та реєстри населення. Проблема організації реєстру населення в Україні. Вибіркові дослідження та інші джерела інформації про населення. Облік населення в різні історичні епохи. Історія переписів населення у світі та в Україні. Наукові принципи та етапи становлення теорії і практики переписів. Принципи проведення перепису населення. Перший Всеукраїнський перепис населення 2001 р. Діяльність ООН у вивченні і статистичному обліку населення світу. Сучасні зарубіжні та вітчизняні довідкові періодичні видання демографічного змісту.

Демографічні коефіцієнти та їх стандартизації. Демографічне прогнозування: сутність, методи, етапи. Задачі демографічного прогнозування. Класифікація демографічних прогнозів. Методи оцінки чисельності населення на майбутнє.

Тема 2. Становлення і розвиток геодемографії та географії населення.

Історія географічного вивчення населення. Елементи географії населення в давніх країнознавчих працях. Погляди арабських вчених на геодемографічні питання. Географія населення після Великих географічних відкриттів, місце „географії людини” в системі географічних наук Бернгарда Варена. „Закон народонаселення” Томаса Мальтуса. Головні ідеї німецької антропогеографії. Французька школа географії людини. Географія населення в

українській географії (С. Рудницький, В. Садовський, В. Кубійович, та інші вчені). Сучасні геодемографічні дослідження у світі та в Україні.

Тема 3. Динаміка чисельності населення.

Населення світу. Чисельність та розміщення. Відтворення населення. Концепція демографічного переходу. Чисельність населення світу, головні особливості його розміщення. Етапи заселення, умови і чинники формування системи розселення населення. Регіональні особливості, причини та чинники розміщення населення, проблеми викликані його диференціацією.

Тема 4. Відтворення населення. Природний рух населення.

Визначення поняття «відтворення населення» (природний рух). Концепція демографічного переходу. Демографічні коефіцієнти. Режими відтворення населення. Аналіз спеціальних показників, що характеризують народжуваність та смертність. Історичні типи відтворення населення. Демографічні революції та їх зміст. Демографічний вибух.

Народжуваність, смертність та тривалість життя населення як демографічні категорії. Поняття народжуваність населення з позиції різних наук. Рівень народжуваності, коефіцієнт народжуваності та інші тотожні поняття. Визначення головних факторів впливу на народжуваність, виявлення історичних особливостей зміни даного процесу, аналіз сучасних тенденцій. Виявлення територіальних особливостей та їх аналіз. Визначення понять «смертність» та «тривалість життя». Структура смертності та її еволюція в часі. Причини смертності. Тривалість життя як індикатор суспільного розвитку. Виявлення територіальних особливостей. Динамічні тенденції та просторові відмінності природного відтворення населення України.

Тема 5. Статеві-вікова та шлюбно-сімейна структура населення.

Статеві структура населення. Біологічна і соціальна (гендерна) стать. Показники статевої структури населення. Первинне, вторинне і третинне співвідношення статей. Типи статевої структури населення: з переважанням чоловіків (близько 90 країн світу), з переважанням жінок (115 країн) та з паритетною статевою структурою (лише 25 країн). Вікова структура населення. Вікові групи населення, вікові контингенти. Показники вікової структури населення. Типи вікових структур (регресивний, прогресивний і стаціонарний). Статеві-вікові піраміди. Типи вікових пірамід. Старіння населення. Типи старіння населення. Класифікація населення за рівнем демографічної старості (шкала Россета). Класифікація населення України за шкалою Россета.

Поняття шлюбна структура населення. Фактори розлучуваності. Загальні та спеціальні коефіцієнти шлюбності. Спеціальний повіковий коефіцієнт шлюбності, повіковий коефіцієнт розлучуваності. Загальні коефіцієнти шлюбності та розлучуваності. Поняття сімейна структура населення. Класифікація сімей. Фактори змін сімейної складу з часом. Шлюбність, розлучуваність та формування сімейної структури населення України. Соціально-демографічні проблеми українських сімей в умовах масової закордонної еміграції.

Тема 6. Міграції населення.

Поняття міграції населення. Міграційний потік, міграційна когорта, міграційна поведінка. Причини, мотиви міграцій. Показники міграції. Класифікація міграцій. Взаємовплив міграцій та відтворення населення. Основні міграції населення світу. Міграції в Україні. Роль України у світових міграційних процесах. Українська діаспора як результат еміграції: етапи її формування. Східна та західна українська діаспора. Якісна та кількісна оцінки міграційної рухомості населення. Напрямки та задачі міграційної політики.

Змістовий модуль 2. Склад та розселення населення. Демографічні закономірності, концепції та політика.

Тема 7. Расовий, етнонаціональний, мовний та релігійний склад населення.

Поділ світу на раси (великі, перехідні, змішані). Концепції расоутворення. Проблеми міжетнічних відносин у світі. Етнос та його атрибутивні ознаки. Етнічні спільності. Концепції етногенезу. Етнічні процеси в різних регіонах світу та в Україні. Класифікації етносів. Роль мови в етнокультурному розвитку. Етнічні конфлікти у сучасному світі: причини, форми та шляхи вирішення. Сепаратизм та його регіональні різновиди.

Релігія як невід'ємна складова духовного буття етносу. Значення релігії. Примітивні, національні, світові релігії. Міжрелігійні та міжконфесійні конфлікти. Проблеми міжрелігійних та міжконфесійних відносин в сучасному світі.

Тема 8. Соціальний склад населення. Рівень освіти. Працересурсний потенціал.

Соціальний і професійний склад населення. Підходи до географічного вивчення соціальної структури (галузевий, професійний, просторовий, соціально-демографічний, етнічний і класовий). Теорія соціальної стратифікації населення. Підходи Міжнародної організації праці до виділення соціальних груп населення. Риси соціального складу населення різних типів країн. Динаміка соціальної структури населення.

Зміст категорії працересурсний потенціал. Освітній рівень населення та суспільне здоров'я як головні якісні ознаки працересурсного потенціалу. Регіональні особливості освітнього рівня населення. Кількісна характеристика працересурсного потенціалу. Поняття: трудові ресурси, економічно активне населення, зайняте населення, безробітні, утриманці. Регіональні фактори, які впливають на визначення нижньої та верхньої межі працездатного віку.

Структура зайнятості населення світу. Динаміка зайнятості населення різних типів країн. Проблема безробіття у різних регіонах, міських і сільських поселеннях. Зайнятість населення України. Трансформація зайнятості в умовах становлення ринкових відносин. Чинники безробіття, державні заходи для її ліквідації.

Тема 9. Розселення населення та його форми.

Розселення як процес територіальної організації населення. Поняття розміщення населення. Фактори розміщення населення: природні, історичні, економічні та демографічні. Основні риси заселення Землі та сучасного розміщення населення. Зони і райони найбільшої концентрації населення. Зміни у розподілі населення у ХХ ст. під впливом неоднакового природного і механічного руху населення. Сучасні наукові уявлення про системи розселення та їх географічні форми. Типи населених пунктів та критерії, що їх визначають.

Міські та сільські поселення. Динаміка зростання міського населення і зміни у його співвідношенні з сільським. Міста, їх виникнення і розвиток, класифікації. Тенденції у зростанні людності міст у ХХ ст. Екологічні проблеми великих міст світу. Урбанізація у світі та Україні, її етапи та стадії, причини та наслідки. Проблеми, пов'язані з урбанізацією в різних регіонах світу. Міські агломерації, їх критерії та показники розвитку. Наслідки некерованого розвитку міських агломерацій. Мегаполіси світу. Основні урбанізовані зони світу. Містобудування та управління розвитком міст. Нові державні будівельні норми планування і забудови територій. «Блакитна лінія». Силуети міст. Сільські поселення, їх типи. Проблеми і заходи по відродженню села в Україні. Розвиток нових функцій поселень у сільській місцевості (агропромислові, рекреаційні та інші центри).

Тема 10. Демографічні концепції, політика, прогнозування.

Демографічна політика, її сенс і основні заходи. Моделювання населення та демографічна політика. Необхідність демографічної політики в Україні. Поняття регіональної демографічної політики, зміст її напрямів. Пронаталістична та антинаталістична політика. Заходи демографічної політики: економічні, адміністративно-правові та виховні (психологічні). Сучасна демографічна політика країн світу.

Демографічне прогнозування: поняття, призначення, стисла історія. Види та методи прогнозування. Короткострокові, середньострокові і довгострокові прогнози. Екстраполяційні та концептуальні прогнози. Нормативне прогнозування. Функціональне прогнозування. Методи демографічного прогнозування. Когортно-компонентний метод. Прогнозування смертності. Прогнозування народжуваності. Гіпотези та сценарії

демографічних прогнозів. Демографічне прогнозування та теорії циклічного етногенезу. Прогнози чисельності населення світу й України. Демографічні перспективи України.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		л	п	лаб	ср		л	п	лаб	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи геодемографії та географії населення.										
Тема 1. Поняття, суть, предмет, задачі та джерела інформації.	6	2			4	8	2			6
Тема 2. Становлення і розвиток геодемографії та географії населення.	6		2		4	4				4
Тема 3. Динаміка чисельності населення.	8	2	2		4	10	2	2		6
Тема 4. Відтворення населення. Природний рух населення.	12	4	4		4	12	2			10
Тема 5. Статеві-вікова та шлюбно-сімейна структура населення.	8	2	2		4	12	2	2		8
Тема 6. Міграції населення.	8	2	2		4	6				6
Разом за змістовим модулем 1	48	12	12		24	52	8	4		40
Змістовий модуль 2. Склад та розселення населення. Демографічні закономірності, концепції та політика.										
Тема 7. Расовий, етнонаціональний, мовний та релігійний склад населення.	12	4	2		6	8				8
Тема 8. Соціальний склад населення. Рівень освіти. Працересурсний потенціал.	8	2	2		4	8				8
Тема 9. Розселення населення та його форми.	14	4	4		6	12	2	2		8
Тема 10. Демографічні концепції, політика, прогнозування.	8	2	2		4	10	2			8
Разом за змістовим модулем 2	42	12	10		20	38	4	2		32
Усього годин	90	24	22		44	90	12	6		72

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 2. Семінарське заняття 1. Становлення і розвиток геодемографії та географії населення.	2

2	Тема 4. Семінарське заняття 2. Відтворення та природний рух населення.	2
3	Тема 6. Семінарське заняття 3. Міграції населення. Показники, класифікація, міграційна політика.	2
4	Тема 8. Семінарське заняття 4. Соціальний склад населення. Рівень освіти. Працересурсний потенціал.	2
5	Тема 9. Семінарське заняття 5. Розселення населення та його форми.	2
6	Тема 10. Семінарське заняття 6. Демографічна політика, її сенс і основні заходи. Демографічне прогнозування.	2
	Разом	12

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 3. Практична робота 1. Динаміка чисельності населення України.	2/2
2	Тема 4. Практична робота 2. Природний рух населення	2
3	Тема 5. Практична робота 3. Статеві-віковий склад населення України.	2/2
4	Тема 7. Практична робота 4. Расовий, етнопонаціональний, мовний та релігійний склад населення.	2
5	Тема 9. Практична робота 5. Показники системи розселення.	2/2
	Разом	10/6

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин
1	Опанування теми 1. підготовка до лекцій, практичних занять, поточного та періодичного контролю.	4/6
2	Опанування теми 2. підготовка до лекцій, практичних занять, поточного та періодичного контролю, індивідуальні завдання (написання рефератів).	4/4
3	Опанування теми 3. підготовка до лекцій, практичних занять, поточного та періодичного контролю, індивідуальні завдання (написання рефератів).	4/6
4	Опанування теми 4. підготовка до лекцій, практичних занять, поточного та періодичного контролю, індивідуальні завдання (написання рефератів).	4/10
5	Опанування теми 5. підготовка до лекцій, практичних занять, поточного та періодичного контролю, індивідуальні завдання (написання рефератів).	4/8
6	Опанування теми 6. підготовка до лекцій, практичних занять, поточного та періодичного контролю, індивідуальні завдання (написання рефератів).	4/6
7	Опанування теми 7. підготовка до лекцій, практичних занять, поточного та періодичного контролю, індивідуальні завдання (написання рефератів).	6/8
8	Опанування теми 8. підготовка до лекцій, практичних занять, поточного та періодичного контролю, індивідуальні завдання (написання рефератів).	4/8
9	Опанування теми 9. підготовка до лекцій, практичних занять, поточного та періодичного контролю, індивідуальні завдання (написання рефератів).	6/8

10	Опанування теми 10. підготовка до лекцій, практичних занять, поточного та періодичного контролю, індивідуальні завдання (написання рефератів).	4/8
	Разом	44/72

Індивідуальні завдання

Вимоги до звітування.

Мета – самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи.

Структура індивідуального завдання – (орієнтовна)

вступ – зазначається тема, мета та завдання роботи та основні її положення; *теоретичне обґрунтування* – виклад базових теоретичних положень, законів, принципів, на основі яких виконується завдання; *методи* – вказуються і коротко характеризуються методи роботи; *основні результати роботи та їх обговорення* – подаються статистичні або якісні результати роботи, схеми, малюнки, моделі, описи, систематизована реферативна інформація та її аналіз тощо; *висновки*; *список використаної літератури*.

Види індивідуального завдання – реферати з теми або вузької проблематики.

Форма контролю індивідуального (самостійного) завдання – перевірка реферату та обговорення на занятті. Питання з самостійної роботи виносяться на поточний та періодичний контроль.

Теми рефератів

1. Зарубіжний досвід виникнення та появи геодемографії
2. Діяльність ООН у вивченні та статистичному обліку населення світу
3. Історичний аспект проведення переписів в Україні.
4. Регулювання демографічних процесів у світі та Україні
5. Концепція демографічних переходів. Поняття про перший та другий демографічний перехід. Аналіз робіт
6. Демографічні революції. Демографічний потенціал
7. Соціально-економічні фактори, що впливають на розвиток демографічних процесів
8. Сучасні тенденції шлюбності та розлучуваності. Аборти як демографічне явище
9. Проблеми сім'ї в сучасному суспільстві. Проблеми сім'ї в Україні
10. Комп'ютерне моделювання населення
11. Основні тенденції розвитку населення світу
12. Характеристика світових міст
13. Регіональний огляд демографічної політики країн світу
14. Адміністративно-територіальна реформа в Україні: правове забезпечення та основні положення. Відповідність адміністративно-територіального устрою існуючій системі розселення
15. Особливості міграцій населення окремих країн світу
16. Особливості міграційної політики окремих країн світу. Законодавче забезпечення міграції населення
17. Українська діаспора як результат еміграції: етапи її формування
18. Проблеми зайнятості та безробіття. Показники структурних зрушень
19. Глобальні проблеми народонаселення.
20. Геодемографічна характеристика територій різного ієрархічного рівня. Показники та їх розподіл

9. Методи навчання

Лекції (проблемні, лекції з аналізом конкретних ситуацій), розповідь, пояснення, бесіда, інструктаж, обговорення проблемних ситуацій, ситуаційне навчання тощо. Ілюстрація (у тому числі мультимедійні презентації), демонстрація, метод безпосереднього

спостереження. Тренувальні вправи; практичні роботи; самостійного опрацювання нового матеріалу, в тому числі із використанням Інтернет - ресурсів.

10. Форми контролю і методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Поточний контроль – це контроль за 1, 2, 3 ...18 темами тощо, періодичний – контроль за змістовим модулем (ЗМ).

Методи поточного/періодичного контролю: усне опитування, контрольні письмові роботи за змістовими модулями, оцінювання виконання індивідуальних завдань, оцінювання захисту результатів лабораторних робіт, оцінювання доповідей.

Підсумковий контроль. Формою підсумкового контролю в рамках дисципліни є залік.

Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно	у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань; робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених завдань. Здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.	глибоко та всебічно розкриває сутність практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних завдань при самостійній роботі.
Добре	достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; з деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій; самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, при цьому допускаються окремі несуттєві неточності та незначні помилки.	правильно вирішує більшість практичних завдань за зразком; має стійкі навички виконання завдання.
Задовільно	володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.	використовує знання в стандартних ситуаціях, має елементарні, нестійкі навички виконання завдання. Правильно вирішує половину завдань. Має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.
Незадовільно з можливістю повторного	володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно; безсистемно виокремлює випадкові ознаки	недостатньо розкриває сутність практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно

складання	вивченого; не вміє робити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки	вирішує окремі завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані уміння та навички.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє навчальним матеріалом.	виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача.

11. Питання для підсумкового контролю

1. Предмет, методи та завдання географії населення.
2. Місце географії населення в системі географічних наук.
3. Історія становлення географії населення.
4. Джерела інформації про населення.
5. Історія переписів населення у світі.
6. Принципи проведення переписів населення.
7. Виникнення людства. Етапи антропогенезу.
8. Поняття раси. Расовий склад населення світу.
9. Географія перехідних і змішаних рас.
10. Чисельність населення світу та регіонів.
11. Характеристика головних періодів демографічного розвитку людства.
12. Фактори природного відтворення населення.
13. Кількісний аналіз режиму відтворення населення.
14. Концепція демографічного переходу. Характеристика головних фаз демографічного переходу.
15. Історичні типи відтворення населення.
16. Регіональні особливості динаміки та рівня народжуваності.
17. Смертність населення. Фактори, які впливають на рівень смертності у різних регіонах світу.
18. Регіональні відмінності рівня дитячої смертності.
19. Середня очікувана тривалість життя населення. Географічні особливості.
20. Географічні особливості процесу шлюбності та розлучуваності.
21. Типи сімей. Сімейна структура населення різних типів країн.
22. Статевий склад населення світу та регіонів.
23. Фактори формування статево-вікової структури населення.
24. Особливості статево-вікової структури населення різних типів країн.
25. Типи вікової структури населення.
26. Регіональні особливості процесу старіння населення.
27. Сучасна демографічна політика країн світу.
28. Аналіз підходів географічного вивчення соціального складу населення.
29. Особливості освітнього рівня населення різних типів країн.
30. Теорія соціальної стратифікації населення.
31. Регіональні особливості зайнятості населення.
32. Особливості формування та використання працересурсного потенціалу у різних регіонах світу.
33. Географічні закономірності розміщення населення світу.
34. Регіональні особливості розміщення сільського населення світу.
35. Форми розселення населення.
36. Характеристика головних етапів світової урбанізації.
37. Нові підходи до розмежування міських і сільських територій.
38. Сутність і головні риси сучасного процесу урбанізації у світі.

39. Географічний аналіз еволюції форм урбаністичного розселення.
 40. Класифікація міських поселень.
 41. Поняття агломерації. Особливості росту агломерацій-мільйонників у різних країнах світу.
 42. Характеристика найбільших мегалополісів світу.
 43. Географія глобальних міст.
 44. Класифікація міграцій.
 45. Географія української діаспори.
 46. Характеристика сучасних міграцій населення.
 47. Об'єкт і предмет етногеографії. Методи етногеографічних досліджень.
 48. Поняття етносу. Біологічна, соціальна та біосоціальна концепції етносу.
 49. Поняття нації. Сучасні підходи до розуміння сутності нації.
 50. Поняття етногенезу. Етнічні процеси.
 51. Генетична та територіальна структура етносу.
 52. Етнічний склад населення світу.
 53. Класифікація країн за етноструктурною ознакою.
 54. Лінгвістична класифікація народів світу.
 55. Географія української діаспори.
 56. Релігійний склад населення світу.
 57. Національні релігії, їх поширення.
 58. Глобальна етнічна криза. Фактори виникнення та форми прояву.
 59. Демографічна політика, її сенс і основні заходи. Сучасна демографічна політика країн світу.
 60. Демографічне прогнозування: поняття, призначення, стисла історія, види, методи, гіпотези та сценарії.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний та періодичний контроль										Підсумковий контроль (іспит)	Сума балів	
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2							Індивідуальне самостійне завдання
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	10	30	
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5			
Контрольна робота за змістовим модулем 1-5					Контрольна робота за змістовим модулем 2 -5							

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D		
60-69	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням	не зараховано з обов'язковим

		дисципліни	повторним вивченням дисципліни
--	--	------------	-----------------------------------

13. Навчально-методичне забезпечення

Робоча програма навчальної дисципліни; силабус, опорні конспекти лекцій; конспекти практичних і семінарських занять; методичні вказівки до проведення практичних занять; підручники і навчальні посібники; контрольні завдання; питання для поточного і періодичного контролю знань; карти, ілюстративно-демонстраційні засоби.

14. Рекомендована література

Основна

1. Анісімова Г.М., Молнар Й.Й., Молнар Д. С.С. Географія населення: курс лекцій. Ужгород: СП ПоліПринт, 2012. 212. с.
2. Гудзеляк І. І. Географія населення: Навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2019. 256 с.
3. Доценко А. І. Територіальна організація розселення (теорія та практика). К.: Фенікс, 2010. 536 с.
4. Мельник І. Г. Основи демографії: навч.-метод. посіб. Луганськ Видво ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. 127 с.
5. Підгорний А.З. Демографічна статистика: навч. посіб. Одеса: ОДЕУ, 2010. 165с.
6. Слащук А. М., Поручинська І. В. Географія населення з основами демографії: Методичні рекомендації до практичних робіт для студентів денної та заочної форм навчання. Луцьк. 2022. 35 с.
7. Топчієв О.Г., Яворська В.В., Дімова Н.В. Геодемографія: регіональний демографічний розвиток України. Одеса: ВМВ, 2014.
8. Шаблій О. І. Основи суспільної географії: підручник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 296 с.

Додаткова

1. Воловик Л.М. Демографічна ситуація та міграційна активність населення Столичного регіону (на прикладі Київської області). Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення: зб. наук. праць. Херсон: ПП Вишемирський, 2013. С. 33–39.
2. Гладун О.М. Нариси з демографічної історії України ХХ століття : Монографія. НАН України, Ін-т демограф. та соціальн. дослідж. ім. М. В. Птухи. Київ, 2018. 224 с.
3. Гукалова І.В., Молікевич Р.С. Історичні аспекти розвитку геодемографії та її інтеграції в медико-географічні дослідження. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Географічні науки. Випуск 1. 2014. С. 36 – 44.
4. Немець К.А., Немець Л.М. Теорія і методологія географічної науки: методи просторового аналізу. Навчально-методичний посібник. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2014. 172 с.
5. Наконечна Г.Ф. Демографічна ситуація як чинник і результат економічної безпеки. Наукові записки ТНПУ. Серія «Географія». Тернопіль: СМП «Тайп». Вип. 30. № 2. 2011. С. 100–105.
6. Сегіда К. Методичні основи геодемографічного прогнозування. Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. Збірник наукових праць. Випуск 24. Харків, 2016. С. 109 – 116.
7. Федюк О.М. Українська суспільна географія: друга половина ХХ – початок ХХІ століття : [монографія]. К. : ТОВ «Бланксервіс-Плюс», 2014. 208 с.

8. Яворська В.В. Регіональні геодемографічні процеси в Україні: [монографія]. Кам'янець-Подільський, 2013. 224 с.
9. Яворська В.В. Регіональні геодемографічні процеси в Україні: теоретико-методологічні аспекти: автореф. дис. ... докт. геогр. наук : спец. 11.00.02 «Економічна та соціальна географія» / В.В. Яворська ; Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. О., 2014. 40 с.
10. Яворська В.В. Формування геодемографії як сучасного напрямку географії населення. Вісник ОНУ. Сер. Географічні та геологічні науки. 2013. Т.18, вип. 1 (17). С. 254 – 262.
11. Яворська В.В. Методологічні принципи дослідження геодемографічних процесів. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія. 1(61). 2013. С. 16 – 20.

15. Електронні інформаційні ресурси

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Головне управління статистики в Одеській області. URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>
3. Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. URL: <http://www.idss.org.ua>
4. Каталог ресурсів з соціальної географії. URL: <http://www.sociosite.net/topics/geography.php>.
5. Національний інститут стратегічних досліджень. URL : <https://niss.gov.ua>.
6. Програма розвитку ООН, звіти та інформація про людський розвиток. URL: <http://www.undp.org>
7. Результати Першого Всеукраїнського перепису населення 2001 р. URL: <http://www.ukrcensus.gov.ua>
8. Соціальна географія: [наук. журнал]. URL: <http://www.soc-geogr.net>.
9. Соціальна та культурна географія : [наук. журнал]. URL: <http://www.tandf.co.uk/journals/routledge/14649365.html>.
10. Encyclopedia of World Problems and Human Potential. URL: <http://www.uia.be/world-problems-and-global-issues>.
11. Peoples Global Action. URL: <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp>.
12. World Bank. URL: <http://www.worldbank.org>.